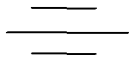


hogy a csodálatos elismerő mondatokat nem olvashatta ő, aki „haláláig hű maradt önmagához, írástudói felelősségéhez”.

A befejezésekben a gazdag bibliográfia az életutat is érzékelteti, és egyáltalán nem mutat arra a sok-sok problémára, amit a szerző átélt, mint ahogy mi, kollégái se tapasztalhatuk gondjait. Nekünk Ő volt a Zoli bácsi, a kedves bátyánk, a kandidátus kolléga, a kémia megszállottja.

Őszinte elismerés az ötletért, a megvalósításért mindazoknak, akiket illet. Sok sikert a Lyceum Kiadónak sorozata folytatásához is.



DR. DOMONKOS JÁNOS

ny. igazgató

Budapest

Hornyák Mária (szerk.): A Brunszvik család martonvásári könyv- és kottatára

A Brunszvik család és Beethoven

*Ó ti Martonvásár gyönyörű parkjának... egykor
zöldelő hársfalombjai... Beethoven felé bókoló virágai;
s ti mind kik akkor éltetek: grófnők, pórok, pásztorok,
... az egész tájék, álmok, ábrándok, szerelmek... ti mind
ma is ott vagytok... valamelyik ötvonal kótafejében,
miket Beethoven rátok gondolva vetett papírra.
(Sztanzó Béla: Beethoven emlékezete, 1927.)*

A Brunszvik család hajdani könyvtára maradékát – 164 kötet könyvet – a martonvásári Beethoven Emlékmúzeum őrzi. A család kottatárának több száz kötetét pedig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola könyvtára. Ennyi maradt reánk a gazdag, híres főúri család kimagasló igényét megmutató, a saját korában nagy jelentőségű gyűjteményéből.

Hornyák Mária szerkesztette A Brunszvik család martonvásári könyv- és kottatára c. kötet adatokkal, történettel szól a Brunszvik családról, az egykor barokk ízléssel berendezett martonvásári kastélyról, a tulajdonosok könyv- és kottagyűjtő tevékenységéről és arról, hogy az összegyűjtött értékek az utolsó tulajdonossal hagyták el Magyarországot. Az itthon maradt könyvek és kották történetét, könyvészetileg hű leírását nyújtja – magyar és német nyelvű művelődéstörténeti esszék kíséretében – az igényes kiállítású könyv. Közben kirajzolódik a reformkori hazai zenei élet egy fejezete, Beethoven magyarországi tartózkodásai, kapcsolatai, az itt szövődött barátságai.

Az épületet, amelyben a magas színvonalú emlékmúzeum található ma: ifjú Brunszvik Antal építette 1783–85 között, barokk stílusban Tallherr József tervei szerint. A kastélyban járt többek között Ludwig van Beethoven, Liszt Ferenc, Teleki Blanka, Batthyány Lajos, Auguste de Gerando.

A Brunszvik magyar főnemesi család főként Beethoven életében játszott szerepéről nevezetes. Főbb tagjai Brunszvik Ferenc gróf (1776–1832) kitűnő gondokás, Beethoven német zeneszerző bensőséges barátja és mecénása, akinek az „Apassionata” ajánlása is szól; továbbá Ferenc nővére Brunszvik Teréz grófnő (1775–1861) az ismert nevű gyermek-filantróp (emberbarát, jótékonykodó személy), akit sokáig Beethoven „a halhatatlan kedveshez” írott nevezetes levele címzettjének tartottak. Újabb, indokolt vélemény szerint az igazi címzett Brunszvik Jozefin, Teréz húga, gróf Deym Józsefné (1779–1821). Az 1840-es években többször időzött Martonvásáron Terézék húgának, Charlotte-nak, gróf Teleki Imrénének (1782–1843) a két leánya, Teleki Blanka és Emma. Emma férje is járt ott, de Gérando Ágost, a félig magyarra lett francia író-történész.

Beethoven 1800 és 1812 között időzött a Brunszvik család martonvásári birtokán: A mesternek a családdal való ismeretsége 1799-ben, Bécsben kezdődött, amikor zongoraleckét adott Teréznek és Jozefinnek: és csakhamar Terézék fivérét, Ferencet is barátjának mondhatta. Brunszvikéknak szerepük volt abban, hogy 1800. május 7-én Beethoven a budai Várszínházban hangversenyzett, s majd 12 év múlva a pesti Német Színház megnyitójára komponálta az István király nyitányt és az Athén romjai c. alkotását. Barátsága kifejezésé-ként több művét a Brunszvik családtagoknak dedikálta, s örökítette meg nevüket az egyete-mes zenetörténetben. Méltán idézhetjük Brunszvik Teréz egyik megnyilatkozását: „Beetho-ven! olyan, mint egy álom, hogy házunk barátja, bizalmasa volt!... Eljött Budára, eljött Martonvásárra...” De az Emlékiállításon látható Brunszvik Teréz portréja (Lampi festmé-nye nyomán) s a kép hátoldalán a Beethovennek szóló ajánlás: „A páratlan zseninek, a nagy művészeknek, a jó embernek: Brunszvik Teréztől.”

A Brunszvik család megmaradt könyvei közt ötben megtalálható Brunszvik Teréz kéz-írásos névbejegyzése. Teréz, korának egyik legkiemelkedőbb nőalakja sokoldalú műveltsé-gét önképzéssel nyerte. Enciklopédikus érdeklődése nemcsak a szépirodalom és a pedagógia (kedvenc szakterülete) területére, hanem olyan tudományágakra is mint a filozófia, földrajz, ásványtan, orvostudomány, botanika, mezőgazdaság stb. kiterjedt. Rendszeresen vásárolt és olvasott könyveket.

Brunszvik Teréz, a család legismertebb, legkiválóbb tagja, a kisdedovási ügyének hazai apostola utazásai közben Iverdunban megismerkedett a jeles svájci pedagógussal, Pestalozzival, kinek társaságában heteket töltött. Pestalozzinál tett látogatása (1808) után elhatározta, hogy nem megy férjhez, hanem egész életét emberbaráti cselekedetekre fogja szentelni. Testvére gyermekeit is nevelte, tanította. Céljának tekintette a nevelés útján törté-nő embernevelést.

Ugyanakkor Teréz Beethoven tehetséges és lelkes tanítványa is maradt, aki az elsők között szólaltatta meg Magyarországon zongoradarabjait. A mester igen nagyra becsülte őt, s az Op. 78. (Fisz-dúr) szonátát (1809-1810) neki ajánlotta.

Közben Teréz az óvodapedagógia ügyének szentelte minden idejét, energiáját és pén-zét. Ő alapította hazánk, sőt a Monarchia első kisdedóvóját; amikor Budára költözve, anyja házában (I., Mikó u. 1.) 1828. június 1-jén megnyitotta az Angyalkert nevű kisdedóvó inté-zetet. A kisdedovási ügyében ezután is sokat tett. 11 intézet köszönheti neki létesítését. 1836-ban megalapította az országos kisdedóvó-egyesületet. A nőnevelés és a nevelőképzés elő-mozdítása érdekében is sokat fáradozott. A 40-es években segítette unokahúgát, Teleki Blankát abban, hogy megnyissa az első magyarországi leánynevelő intézetet. Teleki Blanka lelkes híve volt a magyar forradalomnak és szabadságharcnak. Hazafias magatartásáért vár-fogságot is szenvedett.



A Brunszvik család martonvásári könyv- és kottatára c. kötet szerzői (akárcsak a martonvásári Beethoven Emlékmúzeum remek tárlata) művelődéstörténeti kincseket kínálnak mindazoknak, kik a magyar főúri magánkönyvtárak sorsára, az egykori tulajdonosok műveltségére, érdeklődési körére kíváncsiak. Jó példák a helytörténeti kutatásokra, az eredmények felmutatására, megőrzésére.

A könyvet kiadta: MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete Martonvásár.

TÁMOGATÓNK:



**Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kara**

Kiadja a Módszertani Közlemények Baráti Társasága
A kiadásért felel: *Dr. Varga István*
Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.
Telefon: 62/546-346
Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.
E-mail cím: tedit@jgypk.u-szeged.hu
Web cím: <http://www.jgypk.u-szeged.hu/modszertan>
Évente 5 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetés díja: 2500 Ft.
A címlapot tervezte: *Fischer Ernő*
Megjelent: 1200 példányban
Planet Corp. Kft. Szeged
Felelős vezető: *Juhász Péter* ügyvezető
ISSN 1219-0608